

Mikecs Lászlónak több műve nem született. A bevonuló szovjet csapatok 1944. szeptember-októberében legalább húszezer civil férfit fogtak el és hurcoltak kényszermunkára a Szovjetunióba, részben a Vörös Hadsereg Torda környéki csatában elszenvedett veszteségeinek megtorlásaként, részben az Észak-Erdélyben foglyul ejtett honvédek kis száma miatt, mivel a hiányzó hadifogolylétszámot katonákként feltüntetett civilekkel pótolták. Csak Kolozsváron ötezer magyart ejtettek foglyul. Az elhurcoltakat szerte a Szovjetunióban több lágerközpontba vitték. Mikecs László az Azovi-tenger melletti Taganrogra került, ahol 1944. december 4-én vérhasban és tüdőgyulladásban pusztult el „Főműve, a *Csángók* előszavát így zárja: *Diószegi szőlőhegy, 1941 nyárelő*. Fontosnak tartotta tehát, hogy szülőfaluját, ahol könyve kéziratát befejezte, ebben a formába is megörökítse. A faluhoz elsősorban a patriarchai jogokat gyakorló nagyapja emlékének keresztül kötődött, akivel sokat beszélgetett, és akit nagyon szeretett. Örökölt földjén népfőiskolát, nyomdát, kiadót tervezett, de ebből szinte semmi sem valósult meg, Szülőfaluja mégis büszkén gondolhat neves szülőföldre, akinek születése századik évfordulójára talán valami emlékjel is kerül majd a településen. Mert Mikecs Lászlónak ifjú élete során és szörnyűséges halála után bizony nem volt része semmilyen elismerésben, méltatásban. Talán csak Szabó T. Attila emlékezett meg róla előbb már hivatkozott búcsúztatójában. Rajta kívül csak a „poéta rokonság” siratta, búcsúztatta, emlegette költőkhöz méltóan, versekben.”

Cholnoky Olga

Dél-Amerika és gazdasága a 20. század elején Zdeněk Fafl szemszögéből

Perutka, Lukáš: Jižní Amerika a její hospodářství na počátku 20. století pohledem Zdenka Fafla. = Český časopis historický. 115. r. 2017. 4. no. 1046-1073. p.

A 20. század elején megnőtt az érdeklődés a dél-amerikai országok iránt az Osztrák-Magyar Monarchiában. Ezekre az országokra mint lehetséges új felvevőpiacokra, ill. mint a kivándorlás, az emigráció célpontjaira tekintettek. Ennek következtében fokozódott az érdeklődés mind a

folyóiratokban, mind pedig könyv formában megjelenő hírek, úti beszámolók iránt. A tanulmány ezeket a korabeli útleírásokat veszi számba, különös tekintettel Zdeněk Fafl munkásságára.

Már Zdeněk Fafl előtt is jártak cseh utazók a dél-amerikai kontinensen, amely utakról szintén készültek beszámolók. Ide tartoznak Julius Hirsch, Alberto Vojtěch Frič, Enrique Stanko Vráz, František Čech-Vyšata, Ferdinand Missler és Jan Jetmar munkái. Mindezek ellenére nem volt elegendő megbízható és kielégítő információ a dél-amerikai országokról, ezért a prágai illetékes hivatal Zdeněk Faflot és Vojtěch Vaníčeket bízta meg azzal, hogy tanulmányi útjukon összegyűjtsék és tegyék közzé a Dél-Amerikában szerzett tapasztalataikat. Vaníček hazatérte után *A La Plata köztársaságai* címmel Argentína, Paraguay és Uruguay gazdaságáról ad részletes, statisztikai szempontú beszámolót, csupán felvázolva ezen országok történelmét és földrajzát.

Ezzel szemben Zdeněk Fafl útleírása sokkal több érdekes információt tartalmaz, ráadásul bemutatja Chilét és Brazíliát is.

Az 1881-ben született Fafl már középiskolás korában kitűnt átlagon felüli képességeivel. 1904-ben jogi diplomát szerzett. 1907-től a prágai Kereskedelmi és Ipari Kamara alkalmazottja, ennek köszönhetően juthat el Dél-Amerikába is. Az első világháborút az osztrák hadsereg tisztjeként az olasz fronton tölti, a 30-as években részt vesz a csehszlovák Export Hivatal megalapításában, a második világháború alatt a Protektorátus gazdasági ügyeivel van megbízva, majd a háborút követően visszatér a prágai Gazdasági Hivatalhoz.

A Monarchia a dél-amerikai piacok iránt más országokkal szemben viszonylag későn és lassan kezdett érdeklődést mutatni. Ennek hátterében gazdasági és politikai okok álltak. Ferenc József fivére, Miksa 1864-ben elfogadta „Moctezum trónját”, de nem tudott megfelelő támogatottságot és nemzetközi elismerést szerezni, így három év múlva kivégezték, aminek következtében a Monarchia 1901-ig megszakította diplomáciai kapcsolatát Mexikóval.

A 20. század elején Argentína, Mexikó és Brazília gazdasági feltételei mind az export, mind pedig az import szempontjából megfelelték a Monarchia elvárásainak, így a függetlenség centenáriuma alkalmából Buenos Airesben rendezett nemzetközi kiállításon (1910 május-1911

január) részt vett az osztrák expedíció is. Csehországot Fafl és Vaníček képviselte, akik az osztrák delegáció távozását követően (időnként közösen utazva, máskor külön utakon járva) megkezdték dél-amerikai felderítő útjukat.

Fafl féléves utazása során bejárta a legfontosabb dél-amerikai városokat, meglátogatta a legfontosabb üzemek, cégek, gyárak kirendeltségeit, az adott ország állami hivatalait és megfogalmazta az utazásaival kapcsolatos benyomásait. Beszámolója három fő témakörre osztható: útleírás, gazdasági kutatás és a kivándorló-közösségek feltérképezése. A városok bemutatásakor a legfőbb értékelési kritériumok közé a történelmi épületek, a természet és az őket körülvevő környezet tartoztak. Buenos Aires európai jellegével, Montevideo kellemes, nyugodt légkörével, fürdőváros arculatával tett rá mély benyomást. São Paulo élénk ipari és gazdasági forgatagával nyűgözte le, míg Santiagóban felfedezte a német kultúra jelenlétét. A legnagyobb hatást Rio de Janeiro tette rá: a legszebb városnak írja le, amelyet gyönyörű öblök és a legváltozatosabb formájú hegyek határolnak. Ellátogatott arra a hegyre, amelyen ma a monumentális Krisztus-Megváltó szobor található. A kilátó már akkor is közkedvelt turisztikai célpontnak számított.

A dél-amerikai országok gazdaságának bemutatása nem statisztikaszerű, inkább leíró jellegű. Fafl részletesen ír a Buenos Aires-i gazdasági kiállításról. Argentínában legfőképpen az élelmiszerexport érdekelte. Beszámolt a marhatenyésztésről, és a hús feldolgozásáról. A meglátogatott húsüzemben naponta 500-1000 szarvasmarhát és 1500-2000 juhot vágtak le és dolgoztak fel. Felhívta a figyelmet a gabona- és a gyapot export jelentőségére is. Nagy figyelmet szentelt a kikötőkben a rakodást segítő szerkezeteket bemutatásának is.

Ezzel szemben Paraguay az elszigeteltség és a háború következtében elmaradott ország benyomását keltette az utazóban. Chilében az angol befektetőknek köszönhetően megindult a salétrom kitermelése. Fafl Brazíliában kevés olyan terméket talált, amely a közép-európai piacon érdeklődést kelthetett volna. São Paolóban a kávétermesztés fontosságát és sikerességét emelte ki.

Fafl útleírásának utolsó harmadában az osztrák-magyar monarchia kivándorlóinak életkörülményeit vizsgálta. Kutatásának két fő oka

volt: a kormány a kivándorlás szabályozása érdekében akart információkhoz jutni, a másik ok pedig az emigrációval összefüggő gyakorlati és megbízható információk begyűjtése volt. A statisztikai adatok szerint 1861-1910 között körülbelül 100 000 állampolgár vándorolt ki Argentínába a Monarchiából, ebből mindössze 3-4000 cseh származású. Fafl a kivándorlásban óriási lehetőséget látott. Utazásai során számos olyan cseh származású bevándorlóval találkozott, akik kitűnően érvényesültek az új hazájukban. Bár rendelkezett bizonyos információkkal a kivándorolt közösségekről, ezek gyakran nem voltak pontosak. Buenos Airesben mindössze 22 honfitársával találkozott, akik között a kétkezi munkásokon kívül a téglagyár tulajdonostól kezdve az argentin tengerészet admirálisán keresztül a diplomácia képviselői is megjelentek. Tucumánban Fafl 50 fős cseh közösséget talált, amelyet nem csupán cukorgyári dolgozók alkottak, hanem asztalosok, szabók és festők is.

Brazíliában 400-fős cseh közösséget számlált, de ez a szám nem tükrözhetette a valóságot, ugyanis a csehek gyakran németnek, ill. lengyelnek tekintették, mivel velük együtt telepedtek le. Jan Batéa, a Slávia egyesület mecénása, nagyszabású terveiről számolt be: csehszlovák ház és iskola alapítása, az emigráció megszervezése, a kitelepültek támogatása. A cseh kitelepülteknek vidéken sem ment rosszul a sora, Fafl egyértelműen pozitívan értékeli az életkörülményeiket.

Nagy figyelmet szentelt a sörfőzdeknek, amelyet a közép-európai, ill. a német bevándorlók honosítottak meg Latin-Amerikában. A dél-amerikai sörfőzdekben számos cseh dolgozott. Fafl felhívta a figyelmet arra, hogy a cseh területekről emigrált zsidó származású telepések is a honfitársak közösségéhez tartoznak.

Zdeněk Fafl korának legteljesebb és legátfogóbb dél-amerikai útleírását nyújtotta. Érdemét a témák változatosságán, a helyi érdekességek és a gazdasági helyzet bemutatásán kívül cseh közösségekről való híradás az első világháború előtti időszakban különösen megemeli.

Császári Éva